

O MONETĂ DACICĂ INEDITĂ DIN JUDEȚUL SĂLAJ

Moneta dacică de care ne ocupăm¹, păstrată în Muzeul de Istorie și Artă din Zalău, a fost descoperită în toamna anului 1975 în satul Gălpîia (com. Bălan, jud. Sălaj), pe locul numit „Pustă”. Ea este lucrată din argint de calitate inferioară (cca. 50⁰/₀). În ce privește tipul aversului și reversului, acestea sînt cele obișnuite la monetele dace: un cap uman spre dreapta, încununat cu lauri, pe avers și un călăreț spre stînga, pe revers. În cazul de față imaginile sînt extrem de schematizate. Acest lucru este cu deosebire valabil pentru revers, unde călărețul este înlocuit prin două șiruri de puncte, alter-nînd cu cîte o linie curbă. Picioarele calului lipsesc, iar trei triunghiuri masive sugerează copitele. În fața calului un ornament în formă de X. Piesa este ușor scyphată. Datele tehnice ale monetei sînt: D=27; G=7,70; a=11. (vezi și p. 34, pl. XIV, 1).

Piesa se încadrează în tipul general al emisiunilor din grupa II a tezaurului de la Medieșu Aurit², care sînt foarte unitare din punct de vedere stilistic și provin, evident, din același atelier. Moneta de la Gălpîia se deosebește de aceste emisiuni prin două elemente: diametrul mai mare³ al discului ușor scyphat și prin ornamentul în formă de X din fața calului. Ambele permit ca piesa să fie considerată drept o variantă inedită a emisiunilor amintite. Care este originea ornamentului? El poate fi regăsit și pe alte emisiuni⁴, în diferite forme și ocupînd poziții diferite în cîmpul reversului, dar singurele emi-

¹ În legătură cu abreviațiile vezi E. Chirilă — I. Chifor, *Tezaurul de monete dace de la Vișea*, în *Acta MP*, 3, 1979, p. 59 sqq (For abbreviations used, see E. Chirilă — I. Chifor, *The dacian coin hoard from Vișea*, in *ActaMP*, 3, 1979, p. 59 sqq.)

² În legătură cu tezaurul vezi datele din *MGD*, p. 289 sqq, cu notele 788—789. În legătură cu tipul pieselor ca atare vezi reproducerile de la: *Dess*, I, 443—447; III, 807, IV, 1232—1234; *POK*, 326—328; 330 (= *Dess*, 1232); 331 (= *Dess*, 1234); *OTA*, 326/1—3; 330/4 (= *POK*, 330); 330/5 (= *Dess*, 445); 331/1 (= *POK*, 331). Piesele *Dess*, 443—444 sînt de la Medieșu Aurit; dintre cele publicate de Dessewffy în *Num Közl*, 14, 1915, p. 12—14, nr. 5—8, nr. 5 = *Dess*, 1232 iar nr. 8 = *Dess*, 1234; cele 45 de piese din tezaurul de la Medieșu Aurit sînt reproduse de I. Winkler, în *Tezaurul monetare din județul Satu Mare*, Oradea, 1968, p. 5—14. Vezi de asemeni E. Chirilă și colab., în *ActaMN*, 2, 1965, p. 647 și 3, 1966, p. 422; T. Bader, *Descoperiri monetare în Cîmpia Someșană*, Baia Mare, 1967; *All*, II, 16—19; piesele nr. 16, 18—19 sînt cu diametru mare, comparabil cu al piesei *Dess*, 1234. Vezi de asemeni grupajul de piese din *MGD*, pl. LIX, nr. 5—12.

³ Cu excepția piesei *OTA*, 331/1 (= *Dess* 1234) și a pieselor *All*, 16, 18—19, care au toate diametru mare.

⁴ *POK*, 16, 34, 108—111, 162, 212, 432—433.

siuni de la care ar fi putut fi împrumutat⁵ se află în afara ariei de circulație a tipului de monete de care ne ocupăm. Dar, în N—V Transilvaniei, care este aria de origină⁶ a acestor piese, circulară intens emisiunile de tip Crișeni-Berchieș⁷. La una din variantele tipului inițial Crișeni-Berchieș, botul larg deschis al lupului de pe revers formează un X de proporții mari, în timp ce corpul animalului însuși aproape că nu mai este vizibil. Acest semn este întru totul asemănător ca formă, poziție și mărime cu ornamentul ce apare pe piesa de la Gălpîia și s-ar putea ca el să fi fost preluat de la emisiunea monetară amintită, în cadrul procesului de simplificare și schematizare a imaginii, care caracterizează evoluția monetelor dace târzii. Preluarea acestui element ornamental a fost considerabil ușurată de faptul că cele două emisiuni monetare aparțin nord-vestului Transilvaniei.

Diametrul mare al piesei de la Gălpîia, forma scyphată și calitatea inferioară a aliajului o datează spre mijlocul secolului II î.e.n. așa cum se datează și piesele All, II, 16, 18—19 și piesa Dess, IV, 1234 (=POK, 331=OTA, 331/1)⁸. Aceasta din urmă pare a fi cea mai recentă din seria acestor emisiuni târzii fiind precedată în timp de piesa de la Gălpîia și de cele trei menționate mai sus. Cele cinci piese amintite reprezintă deci, în totalitatea lor, faza cea mai târzie de evoluție cunoscută pînă acum ale emisiunilor monetare dace din grupa II a tezaurului de la Medieșu Aurit, aparținînd nord-vestului Transilvaniei.

EUGEN CHIRILĂ — ALEXANDRU V. MATEI

AN UNPUBLISHED DACIAN COIN FROM THE SĂLAJ DISTRICT

(S u m m a r y)

The paper deals with a dacian coin, found in the Gălpîia village, Sălaj district (see f. n. 1). The coin is kept in the Museum of Zalău. The type as such belongs to the Northern Transylvania and is mainly represented by issues in the hoard of Medieșu Aurit (see f. n. 2). It differs by its larger, somewhat scyphate flan and by X shaped ornament, on the reverse. The ornament was adopted under the influence of the dacian issue represented by the coin Dess, III, 775, belonging to the Crișeni-Berchieș type (see f.n. 7). The coin of Gălpîia is of low alloy of silver. This coin, together with OTA, 333/1 and All, II, 16, 18—19, represent late variants dated toward the middle of the second century B.C. of the issues present in the hoard of Medieșu Aurit (see f.n. 2). Key to plate: the coin (1 x; 2 x). See p. 34; plate XIV, 2.

⁵ POK, 162 sau 212.

⁶ Aceasta este nord-vestul Transilvaniei; MGD, p. 290.

⁷ Vezi E. Chirilă — I. Chifor, *Tezaurul de monete dace de la Vișea*, în *Acta MP*, 3, 1979, p. 59 sqq.

⁸ Dess, III, 775.

⁹ În legătură cu datarea piesei Dess, 1234 vezi MGD, p. 290. Aceeași lucrare, p. 293, datează în totalitatea lor piesele grupei II a tezaurului de la Medieșu Aurit către mijlocul secolului II î.e.n. Evident și piesele All, 16, 18—19, par să fie contemporane cu Dess, IV, 1234 și cu piesa de la Gălpîia.

Pl. I. *Moneta dacică de la Gâlpîia* : 1x ; 2x.